

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Шруб І.В. на дисертацію Башука О.Р. на тему: «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра внутрішніх справ України, і який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Відповідно, права і свободи людини стають сьогодні універсальним й найбільш пріоритетним орієнтиром в адміністративно-правовому статусі органів поліції, а права громадянина конкретизують зміст поліцейської діяльності згідно конкретних соціально-політичних умов, що складаються на теренах держави.

У зв'язку із вищевикладеним, вбачається доцільним ґрунтовне дослідження питань забезпечення прав і свобод людини та громадянина через здійснення протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції. Отже, дисертаційна робота Башука О.Р. саме і демонструє комплексний підхід до аналізу зазначеної тематики та вирішення існуючих практичних проблем, є актуальною в доктрині адміністративного права.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Зміст тексту дисертації відповідає змістові опублікованих наукових праць за темою дослідження, а також наведений загальній характеристиці роботи. Структура дисертації побудована згідно з логікою викладення матеріалу, робота завершується чітко сформульованими висновками. Отже, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається обсягом та достовірністю використаних автором наукових джерел.

Усі розділи дисертації побудовані за принципом пропорційності та характеризуються єдністю змісту, в результаті чого автору вдалося виконати поставленні завдання та надати обґрунтовані висновки, пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правових засад протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні.

Здійснення аналізу дисертації та наукових публікацій дає підстави стверджувати про факт обґрунтованих результатів дисертації в галузі адміністративного права, як для теоретичного так і практичного застосування в межах виконаних дисертантом завдань, а також про те, що дослідження О. Р. Бащука здійснено на високому науковому рівні, а наукові публікації висвітлюють положення всіх розділів дисертаційної роботи.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм характером дисертаційне дослідження є одним із перших у вітчизняній науці, що носить комплексний характер у сфері адміністративно-правового регулювання запобігання і протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку результатів та висновків, що були отриманні вперше та мають високий ступінь новизни.

Вперше охарактеризовано стан державної антидискримінаційної політики України через призму тенденцій та проміжних результатів реформування правоохоронних органів останніми роками, у результаті чого наведено чотири її рівні, а також визначено місце Національної поліції України та безпосередньо дільничних офіцерів поліції в процесах реалізації зазначеної державної політики із кореляцією з відповідними функціями державно-правового механізму забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні. Також запропоновано державно-правовий механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні розглядати у вигляді сукупності трьох базових взаємопов'язаних структурних елементів, серед яких інституційна, нормативно-правова, процедурна складова,

визначено та розкрито його функції: організаційно-правова, регулятивна, правоохоронна, превентивна, правовідновлювальна, статистично-аналітична, інформаційно-просвітницька функції. Також, автором удосконалено теоретико-правові підходи щодо розуміння сутності та специфіки реалізації адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції у сфері запобігання і протидії дискримінації.

У роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації як теоретичного характеру так і, пов'язанні з ними рекомендації щодо практичного застосування, що свідчить про цілісність, завершеність та значущість новизни отриманих результатів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Необхідно наголосити, що положення, висновки і рекомендації, які містяться у дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані. Під час дослідження застосовано окремі методи, обрані автором з урахуванням специфіки визначеної мети, а також об'єкта і предмета дослідження. Об'єкт і предмет дослідження не викликають суттєвих зауважень. Так, об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері реалізації Національною поліцією України державної антидискримінаційної політики, пов'язаної з попередженням, виявленням, ідентифікацією фактів порушення принципу заборони дискримінації за будь-якою ознакою, встановленням і мінімізацією причин і умов, які сприяють вчиненню проступків, пов'язаних із дискримінаційними проявами, уповноваженими структурними підрозділами та посадовими особами системи поліції.

Можна стверджувати, що реалізація визначених задач дозволила авторові досягти мети дослідження, яка полягала у визначенні дискримінації як теоретико-правової категорії та основного змісту її запобігання та протидії органами Національної поліції, окреслення основних напрямів державної антидискримінаційної політики України, місця та ролі дільничних офіцерів поліції в її реалізації з урахуванням особливостей адміністративно-правового

статусу цих працівників поліції, розкриття спрямувань і форм взаємодії дільничних офіцерів поліції з суб'єктами владних повноважень у сфері боротьби з дискримінацією та населенням, а також вироблення висновків, рекомендацій і пропозицій з розвитку відповідного законодавства України з урахуванням міжнародно-правових актів у цій сфері. Цьому сприяло виважене та кваліфіковане формування методологічної основи дисертації.

Науковий апарат рецензованої дисертації є достатньо високим, матеріал викладений чітко, логічно, послідовно, доступно і юридично грамотно. Позиції, які відстоює автор, ґрунтуються на наявних досягненнях сучасного адміністративного права, положеннях суміжних дисциплін. Свої думки, висновки, пропозиції дисертант підтверджує фактами, критичним аналізом чинного законодавства, а також висловлених позицій провідних фахівців даної галузі. Доволі великою за обсягом та широкою є емпірична база дослідження. Автор використав достатню кількість літературних і нормативних джерел та творчо підійшов до їхнього опрацювання.

Фактичний матеріал не лише репрезентативний із позицій широти охоплення об'єкта дослідження, але й адекватно опрацьований на сучасному науковому рівні. Характерним є те, що більшість положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дослідженні, належним чином обґрунтована й апробована.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Варто наголосити на тому, що дисертація характеризується як науковою, так і практичною значущістю. Зокрема, вагоме значення отриманих результатів у теоретичній і практичній сферах зумовлюється тим, що сформульовані й обґрунтовані в дисертації висновки та пропозиції в сукупності становлять теорію адміністративно-правових засобів протидії дискримінації органами поліції, можуть бути основою для подальшого дослідження у цій сфері. Також їх може бути використано для покращення діяльності всіх суб'єктів, які задіяні у попередженні та протидії дискримінаційним проявам у українському суспільстві.

Важливим аспектом проведеної дисертантом роботи є апробація результатів наукового пошуку. Автор давно і плідно бере участь у різноманітних науково-практичних конференціях як на національному, так і міжнародному рівнях. Результати рецензованого дисертаційного дослідження було реалізовано в правотворчій, науково-дослідній роботі, правозастосовній діяльності та освітньому процесі.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація О.Р. Башука на тему «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні» має чітку структуру, визначену вимогами, що викладені в положеннях МОН та, зокрема, у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертація О.Р. Башука складається з анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 218 сторінок.

В анотації викладено основні тези, категорії та поняття, запропоновані автором, напрями шляхів вдосконалення вітчизняного адміністративно-правового регулювання протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції, що містяться в дисертації. Анотація викладена українською та англійською мовою.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність. Визначено мету, об'єкт, предмет дисертації та поставлено наукові завдання. Зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Охарактеризовано методи дослідження з зазначення підрозділів, в яких автор їх використовував.

Окреслено наукову новизну отриманих результатів, що зумовлена характером обраної теми та підходом до її дослідження, практичне значення

отриманих результатів та викладено дані щодо проходження основними теоретичними положеннями та практичними результатами апробації.

Перший розділ «Теоретико-правова характеристика з питань протидії дискримінації в Україні» містить три підрозділи: 1.1. «Дискримінація як теоретико-правова категорія та основний зміст протидії її проявам», 1.2. «Система та повноваження суб'єктів владних повноважень у сфері протидії дискримінації», 1.3. «Сучасний стан антидискримінаційної політики України в умовах трансформації правоохоронної функції держави».

У першому розділі під протидією дискримінації вказано сукупність передбачених чинним законодавством спеціальних правових засобів і заходів, спрямованих на реалізацію державної політики України щодо недопущення дискримінації, створення умов для своєчасного виявлення її фактів, забезпечення дієвого та ефективного захисту і відновлення порушених прав осіб, які постраждали від дискримінації, а також притягнення винних фізичних і юридичних осіб до відповідальності за порушення принципу недискримінації з одночасним відшкодування матеріальної й моральної шкоди, завданих унаслідок вчинення відповідних протиправних дій.

Обґрунтовується, що державно-правовий механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації включає три взаємопов'язані структурні складові, серед яких інституційна, нормативно-правова процедурна складова. Окрім цього, визначено основні функції названого механізму: 1) організаційно-правова функція – створення середовища, в якому забезпечується реалізація державної антидискримінаційної політики з боку уповноважених органів публічної влади; 2) регулятивна функція – налагодження високого рівня правового впорядкування суспільних відносин у питаннях здійснення заборони дискримінації з боку всіх фізичних і юридичних осіб, владних суб'єктів; 3) правоохоронна функція – застосування правових засобів і заходів з метою забезпечення реалізації конституційних прав громадян без дискримінації, виявлення фактів порушення заборони

дискримінації та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності; 4) превентивна функція – використання юридичного інструментарію з метою запобігання та недопущення здійснення нових і повторних дискримінаційних дій, вчинення інших правопорушень; 5) статистично-аналітична функція – оперування відповідною інформацією, правовий аналіз дискримінаційних проявів тощо; 6) інформаційно-просвітницька функція – популяризація серед населення поваги до конституційних прав і свобод, законних інтересів всіх без виключення громадян; 7) правовідновлювальна функція – забезпечення відшкодування шкоди, завданих унаслідок дискримінації.

Здійснено характеристику системи суб'єктів владних повноважень у сфері запобігання та протидії дискримінації, а також проведено їхню класифікація за ланками. Виокремлено чотири рівні державної антидискримінаційної політики України, які розкриваються у відповідних стратегічних документах, зокрема напрям з розвитку громадянського суспільства та механізмів реалізації й захисту суб'єктивних прав населення; напрям з розвитку сфери дотримання принципу недискримінації за окремими категоріями населення; напрям з регіонального розвитку, реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади; напрям з реформування правоохоронної сфери держави.

Другий розділ «Адміністративно-правовий механізм протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції» містить три підрозділи: 2.1. «Адміністративно-правове підґрунтя з питань протидії дискримінації органами публічної влади», 2.2. «Особливості реалізації адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції у сфері протидії дискримінації», 2.3. «Адміністративно-правові засади взаємодії дільничних офіцерів поліції з органами публічної влади та громадянами у сфері протидії дискримінації».

У другому розділі автором дисертації здійснено систематизацію вітчизняного адміністративного законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації складається з п'яти блоків нормативно-правових

актів, серед яких: 1) загальний блок – визначає основи реалізації владних повноважень публічними органами у сфері боротьби з дискримінаційними проявами на різних рівнях суспільного та державного життя тощо; 2) компетентнісний блок – визначає повноваження органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у цій сфері; 3) правозахисний блок – стосується адміністративно-правових актів та організаційно-розпорядчих документів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; 4) галузевий блок – закріплює керівні приписи щодо забезпечення принципу недискримінації у сфері реалізації та захисту окремих груп громадян; 5) експертно-аналітичний блок – репрезентує забезпечення організації здійснення суб'єктами владних повноважень антидискримінаційної та гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів, інших матеріалів, передбачених чинним законодавством.

Розвинуто теоретико-правові підходи щодо розуміння сутності та специфіки реалізації адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції у сфері запобігання і протидії дискримінації, що має певні суттєві особливості, зумовлених одночасним виконанням загального і спеціального правового статусу працівника поліції та законодавчих приписів у сфері забезпечення суб'єктивних прав особи, дотриманням принципу недискримінації у службовій діяльності, здійсненням заходів із недопущення заборони дискримінації на відповідній поліцейській дільниці.

Належним чином здійснено характеристику системи суб'єктів владних повноважень у сфері запобігання та протидії дискримінації, а також їхня класифікація за такими ланками з питань: парламентського контролю у сфері протидії дискримінації; урядового контролю у сфері протидії дискримінації; реалізації загальних повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері протидії дискримінації; реалізації спеціальних повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері протидії дискримінації; місцевого рівнів у сфері протидії дискримінації.

Також окреслено сутність та особливості взаємодії дільничних офіцерів поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними і юридичними особами різної форми власності, громадськими формуваннями та іншими суб'єктами у сфері запобігання та протидії дискримінації, що охоплює загальновідомчу, міжвідомчу, міжгалузеву, місцеву ланки та ланку публічно-приватного партнерства, а також наведено напрями та форми такої взаємодії

Третій розділ «Шляхи розвитку адміністративно-правових засад протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції» містить два підрозділи: 3.1. «Міжнародно-правові стандарти щодо протидії дискримінації у сфері поліцейської діяльності», 3.2. «Напрями удосконалення адміністративно-правових засад протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції».

У третьому розділі автором запроновано міжнародно-правові акти із запобігання та протидії дискримінації у сфері поліцейської діяльності розділити на три блоки. Перший блок – загальносоціальний – Загальна декларація прав людини, (1948), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966), Хартія основних прав Європейського Союзу (2000) та ін. Другий блок – спеціальний – Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965), Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979), Конвенція про права осіб з інвалідністю (2006), Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950), низка рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи та Європейської комісії проти расизму та нетерпимості щодо: запобігання сексизму та боротьби з ним, розпалювання ненависті, принципів дотримання, захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі, гендерної рівності, боротьби з расизмом і расовою дискримінацією, ліквідації дискримінації щодо жінок. Третій блок – правоохоронний – Європейський

кодекс поліцейської етики (2001), Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996), низка рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи, Європейської комісії проти расизму та нетерпимості, Організації з безпеки і співробітництва в Європі щодо реалізації правових механізмів запобігання та протидії дискримінації у поліцейській діяльності.

Здійснено обґрунтування необхідності розвитку адміністративно-правових засад запобігання і протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції шляхом повного довиконання міжнародно-правових зобов'язань та міжнародних договорів України у сфері прав людини, протидії дискримінації у суспільстві та подальшого реформування правоохоронної сфери, а також реалізації відповідних вітчизняних стратегічних документів, на підставі чого вироблено низку пропозицій і рекомендації щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства з означених питань.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Результати дисертації О.Р. Бащука на тему: «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні» мають всі тенденції щодо надання рекомендацій до їхнього використання, при нормотворчості, в подальших наукових пошуках, освітньому процесі закладів вищої освіти, а також при підготовці наукових публікацій та монографічних досліджень у сфері протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи отриманні О. Р. Бащуком результати здійсненого ним дослідження, підкреслюючи їхню наукову та практичну цінність, необхідно звернути увагу на деякі дискусійні питання, зокрема:

1. У дисертації запропоновано до розв'язання низку актуальних правових питань, серед яких окреслити сутність та особливості взаємодії дільничних офіцерів поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними і юридичними особами різної форми власності, громадськими формуваннями та іншими суб'єктами у сфері запобігання та

протидії дискримінації, що охоплює загальновідомчу, міжвідомчу, міжгалузеву, місцеву ланки та ланку публічно-приватного партнерства. На нашу думку, дисертаційне дослідження лише виграло якби здобувач розкрив окремі форми такої взаємодії не тільки у теоретико-правій площині, але й висвітлив їхню реалізацію на практичному рівні. Насамперед, мова йде про діяльність спільних тимчасових робочих груп, а також моніторинг виконання антидискримінаційного законодавства у різних сферах реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів особи на певній території обслуговування.

2. Недостатня кількість та загальний характер посилань на зарубіжних вчених у сфері висвітлення адміністративно-правових засад забезпечення прав і свобод особи у контексті протидії дискримінації. Більш ретельний аналіз положень зазначених праць дав би змогу здобувачеві у теоретичному плані аргументованіше викласти свої позиції.

3. Дисертантом підкреслюється доцільність розгляду можливості повної гармонізації законодавства України з правовими положеннями окремих міжнародно-правових актів з питань розвитку та закріплення механізмів запобігання та протидії дискримінації з боку публічної адміністрації за конкретними ознаками чи групами осіб. Поряд із цим, не наведено достатнього обґрунтування щодо даної позиції та контурних прикладів у практичній площині.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць О. Р. Башука фактів порушення академічної доброчесності (плагіату чи фальсифікації) не виявлено. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Башука О.Р. на тему: «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності

081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року, № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор Башук Олег Романович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Рецензент —
заступник директора
Навчально-наукового інституту
заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Інна ШРУБ

